

Iztok Luskovič*

LEDINSKA IMENA V KATASTRSKI OBČINI JASTREBCI

Prispevek obravnava ledinska imena v katastrski občini Jastrepci, ki označujejo najmanjše dele zemeljskega površja, primerne za kmetijsko in gozdarsko izrabo, tj. posamezne zemljiške parcele ali skupino parcel. Kot osnovo za raziskavo sem vzel franciscejski kataster, največ informacij pa so mi posredovali domačini.

Uvod

Za cilj raziskave sem si zastavil, da poizkusim preko toponimov obrazložiti udomačitev oziroma genezo kulturne krajine, oblikovanje in način ljudskega življenja. Pri tem mislim predvsem na kmečke obrti, kmetijstvo, pašništvo, gradbene posege, gozdarstvo itd...

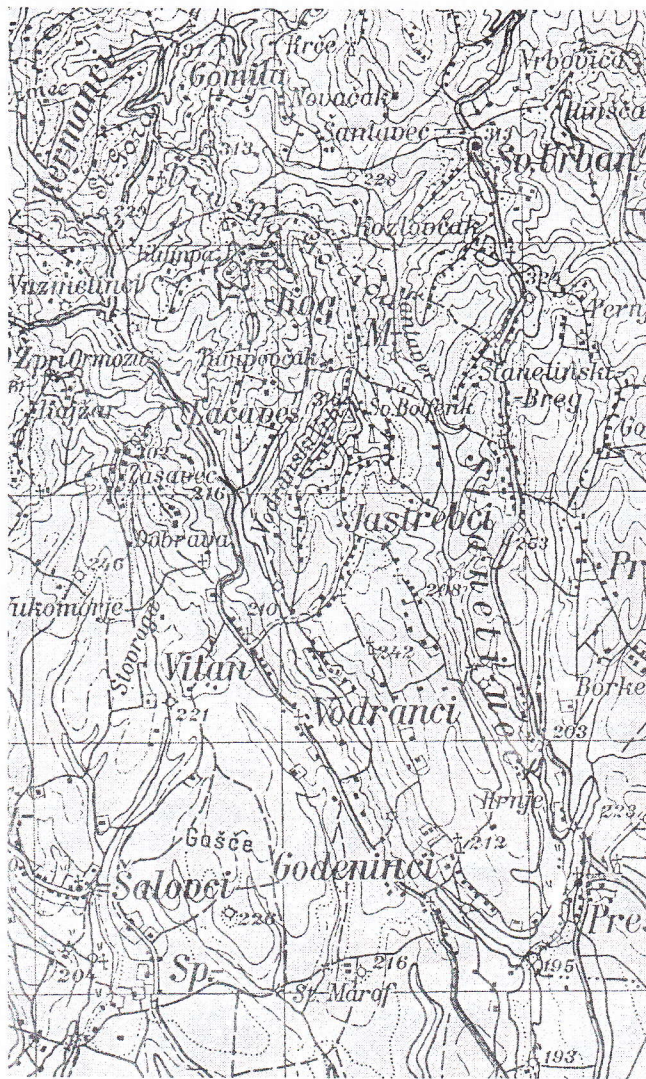
Zanimala so me predvsem ledinska imena v tej vasi. Za osnovo sem vzel franciscejski kataster iz leta 1824, na katerem so nekatera ledinska imena označena, vendar jih za izbrano katastrsko občino ni veliko. O ostalih imenih, ki so še ohranjena, sem se pogovarjal z domačini, od katerih sem poizkušal izvedeti tudi čim več o dogajanju na določenih ledinah v preteklosti. Nekaj sem izbrskal tudi v različnih starejših pisnih virih.

Najprej k izrazu ledinska imena. Polona Roblek jih definira takole: »Ledinska imena – mikrotoponimi označujejo najmanjše dele zemeljskega površja, primerne za kmetijsko in gozdarsko izrabo, tj. posamezne zemljiške parcele ali skupino parcel. Pojavila so se s stalno naselitvijo, ko je moral človek za svoje in preživetje družine zorati in posejati vedno večji krog zemlje. Zaradi lažjega medsebojnega sporazumevanja in orientacije v naravi je poimenoval kos za kosom poznane zemlje.«¹

Ledinska imena (zemljiška imena) so poimenovanja za posamezna zemljepisna območja na manjšem in zamejenem teritoriju. Ohranjajo se zlasti preko ustnega izročila in so torej del ljudske kulture.

Običajno so poimenovanja vezana na zasebno sporazumevanje, na vsakdanje potrebe in na ozko

lokalno okolje. Na izbor poimenovanj močno vplivajo značilnosti zemljišča.

Slika 1: Umestitev Jastrepcv v prostoru.

Ledinska imena so z nastajanjem zemljiške izmere in katastrske dokumentacije pridobila tudi uradno vrednost.²

Gre torej za imena polj, travnikov, pašnikov, sadovnjakov, vinogradov, gozdov, planin, močvirij, v višjih legah celo nerodovitnega sveta, ki so se skozi stoletja spreminjala, nastajala so nova, odmirala so stara imena. Velik »imenoslovni« proces se je na

* Iztok Luskovič, Jastrepci 25, 2276 Kog.

¹ Roblek, P., Ledinska imena v katastrski občini Tupaliče – Imenoslovni poskus (v: Traditiones), Ljubljana, 2003.

² Unuk, D., Ledinska imena na Gomili pri Kogu – Borkov zbornik, 1996, str. 105.

ozemlju, kjer so živeli predniki Slovencev, začel ob priходу in ustalitvi Slovanov.³

Imenoslovci so, skozi ukvarjanje s toponimi, razvili posebno imensko tipologijo. Mikrotoponime delijo na tiste, ki opisujejo naravno stanje (zunanj svet zunaj človeškega posega) in tiste, ki opisujejo človeško delovanje (posledica človekovega dela). Na terenu pa raziskovalcu hitro postane jasno, da nekaterih imen ne moremo uvrstiti v nobeno izmed teh dveh kategorij. Zaradi tega sem nekatera imena uvrstil v kategorijo nedefinirana imena.

Kadar v tekstu etimološko razlagam pomen nekaterih ledinskih imen, uporabljam kratice:

- SSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika)
- ESSJ (Etimološki slovar slovenskega jezika)
- LG (Ljudska geografija – avtorja Rudolfa Badjure)

Predstavitev obravnavane vasi (v Jastrebcih, iz Jastrebcev, jastrebski, Jastreščani)

Vas je najverjetneje dobila ime po jatah jastrebov, ki so gnezdili v listnatih gozdovih, zlasti ob potoku Šantavcu.⁴ Drugi avtorji trdijo, da ime Jastrebci izhaja iz imena nekdanjega župana ali funkcionarja zemljiške skupnosti.⁵

Štrekelj trdi, da so bili Jastrebci mogoče podložni nekemu rodu s pridevkom Jastreb (Vultur, Geier), kot se je v 13. in 14. stoletju imenovala znana ptujka rodbina.⁶

Jastrebci se prvič omenjajo leta 1320 z imenom Sparbergspach.⁷ Pozneje, v drugi polovici 18. stoletja, se na jožefinskem vojaškem zemljevidu uporablja ime Jastrebci. Opis pravi, da trdnih zgradb v vasi ni. Poti so povsem dobre in uporabne. Gozdovi so jelovi in smrekovi.⁸ Ležijo na nadmorski višini od 230 do 270 m. Gre za precej razloženo naselje v skrajnem vzhodnem delu Slovenskih goric, ki seže ob potoku Šantavcu do državne meje s Hrvaško. Na zahodu ga obdaja Lačaves, na severu Kog, na jugu pa Vdranci. Skozi Jastrebce pelje glavna cesta, ki povezuje Kog z Gomilo in pelje naprej proti Ljutomeru.

Ledinska imena v katastrski občini Jastrebci

Naravno stanje

Najprej predstavljam ledinska imena, ki opisujejo naravno stanje, to je naravne značilnosti od zemeljskega površja, sestave tal in vodnih oblik do rastlinskih in živalskih vrst, ki uspevajo in živijo na tem območju.

Rastlinska odeja

Drevje /sr. edn., Drévje, v Drévje/ - sadovnjak.

Sadovnjak, v katerem so rasle stare sorte hrušk (luščice in škoidnice)⁹, in tudi stare sorte jablan. Sadje so uporabljali predvsem za pridobivanje pijače – žganja in jabolčnika (jábošnica). Po vojni je bilo sadje zelo dragoceno, ker so ga lahko prodali.¹⁰

Laze /ž. mn., Láze, v Láze/ - travniki

Območje ob mejnem potoku Šantavcu.

Etimologija (SSKJ): od laz – s travo porasel, nekda izkrčen teren v gozdu ali ob njem. Domačini ne poznajo več ledinskega imena Laze na mestu, kjer je označeno na franciscejskem katastru. Laze imenujejo območje nekoliko višje ob potoku, ki je že v katastrski občini Kog. Tam danes raste gozd. Verjetno je prerasel nekdanje pašnike.

Loka /ž. edn., Lóka, v Lóko/ - travnik.

Gre za močvirnate travnike ob mejnem potoku Šantavcu.

Etimologija: lóka (ESSJ): dial. »močvirna dolina« (notr.), splošno slov. prim. osl. loka »dolina, travnik, zaliv« lit. lanká »poplavi izpostavljen teren, trata, dolina«.

Trjice /sr. edn., Trjice, v Trjice/ - travnik.

Travnik, ki ga preraščajo robide.

Razlaga: ime je dobil po trnju, po robidju.

Relief

Dol /m. edn., Dól, v Dól/ - njive in travniki

Poglobljeni svet med južnim delom vasi Jastrebci in vasjo Lačaves.

Razlaga: dolina-krajše.

Dolič /m. edn., Dolíč, v Dolíč/ - njive in travniki

Gre za manjšo dolinico na južnem robu zaselka

³ Roblek, P., Ledinska imena v katastrski občini Tupaliče – Imenoslovni poskus (v: Traditiones), Ljubljana, 2003.

⁴ Dajko, P., Kronika župnije svetega Bolfenka, 1840.

⁵ Belec, B., Ljutomersko- Ormoške gorice, Maribor, 1968, str. 45.

⁶ Tako Anton Luskovič.

⁷ Šamperl Purg, K., Ormož in okolica – vodnik, Maribor, 1990, str. 63

⁸ Rajšp, V., Kološa, V., Slovenija na vojaškem zemljevidu, Ljubljana, 1995, str. 25.

⁹ Tako Ciril Vnuk.

¹⁰ Po pripovedovanju Cirila in Katarine Vnuk.

Pesovčaka. Del je že na območju katastrske občine Vodranci. V zgornjem delu, kjer je zemlja gladka in globoka, so njive, v spodnjem pa travniki.¹¹ »Nekoč so ljudje opravili le dve košnji, seno in otava, pozneje pa se je na teh travnikih pasla živina. Po prvem novembru so »pasli v križ«. Takrat ni bilo več nikjer dosti trave za pašo, kjer pa je bila, so lahko pasli vsi vaščani. Pasli so tudi na vrateh. Tam so morali pasti na vrveh (vojkah), da krave ne bi pobegnile na njive.«¹²

Razlaga: pomanjševalnica besede dol.

Slika 2: Dolič. Foto: Iztok Luskovič.

Gomilica /ž. edn., Gomílica, na Gomílico/ - vinograd

Majhen hribček v zaselku Ciganija, podoben gomili. Zasajen je z goricami, ki so tu po pripovedovanju domačinov že od nekdaj.¹³ Gomilica je verjetno nastala z izpodrivanjem zemlje, saj je območje Jastrebcov dokaj plazovito.¹⁴

Razlaga: pomanjševalnica besede gomila. Ime je dobila zaradi svoje oblike.

Vodne oblike

Tumpovščak /m. edn., Túmpofščak, v Túmpofščak/ - travniki.

To je severni del pogobljenega sveta med Jastrebcin in Lačavesjo. Gre za travnike, kjer je izvir, ki za razliko od številnih drugih v vasi tudi v hudi suši ni presahnil.¹⁵ Nekoč so bile tu tudi večje mlake in studenček, kamor so si domačini hodili po vodo.¹⁶ Danes jih ni več. Ob teh mlakah se je napajala živina.

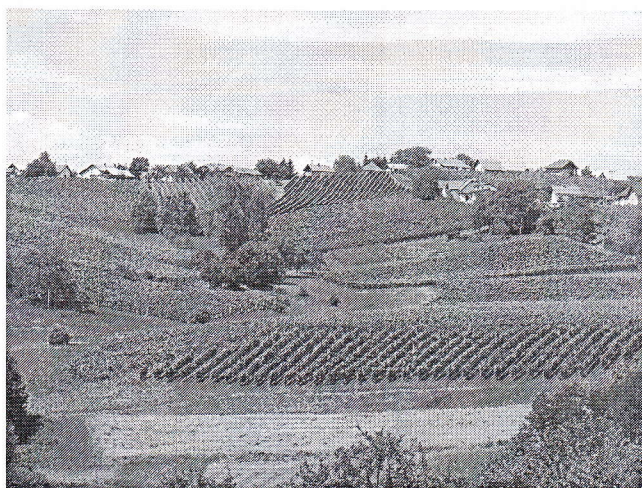
Otroci so se v njih tudi kopali.¹⁷ Sem so nekateri hodili, z vozovi, na katere so naložili sod, tudi po vodo za škropljenje v vinogradih.¹⁸

V petdesetih letih prejšnjega stoletja so tu zgradili vaško vodovodno zajetje.

Razlaga: Nekateri domačini domnevajo, da je to ime prišlo od tega, ker da so tu nekoč živeli »tumpasti« ljudje.

Etimologija (SSKJ): iz besede tump - robek ali krn, tumpa - neumna ženska, žena.

Bolj verjetno je, da ima ime nemške korenine: das Tümpel - mlaka, krnica, tolmun.

Slika 3: Na sliki je, za velikim vinogradom, dolinica Tumpovščak. Foto: Iztok Luskovič.

Sestava tal

Greblica /ž. edn., Gréblica, na Gréblico/ - njiva.

Etimologija (ESSJ): iz besede gribla - slaba zemlja ali griblja - jarek, brazda.

Prodica /ž. edn., Pródnica, v Pródnico/ - travniki in gozd

Gozd pod Skrivajakom in travniki, nižje ob potoku Šantavcu. V gozdu so nekoč izkopavali gramoz, v manjših količinah tudi mivko. Odstranili so vrhnjo plast listja in zemlje, pod katero je bil ta gramoz. Sčasoma so zaradi izkopavanja v gozdu nastale velike, globoke jame, ki jih danes na žalost uporabljajo za odlaganje odpadkov. Gramoz, ki so ga izkopavali v teh jamah, je bil zelo droben, zato so ga lahko uporabljali za malto.¹⁹ Veliko hiš v Jastrebcih je zgrajenih iz malte, ki so jo pridobili iz tega gramoza.²⁰

¹¹ Tako Ciril Vnuk.

¹² Po pripovedovanju Katarine Vnuk.

¹³ Jožefa Luci, Ciril Vnuk in Katarina Vnuk.

¹⁴ Tako Ciril Vnuk.

¹⁵ Ciril Vnuk.

¹⁶ Katarina Vnuk, Ciril Vnuk in Angela Dvorščak.

¹⁷ Ciril Vnuk.

¹⁸ Jožefa Luci.

¹⁹ Tako Ciril Vnuk.

²⁰ Miran Kolarič.

Uporabljali so ga tudi za posutje blatnih dvorišč. Ko se je ta gramoz vezal z blatom, je nastala trda plast, podobna betonu.²¹ Uporaben pa je bil seveda tudi za ceste.

Nižje, na travnikih ob potoku Šantavcu, so rasle vrbe. Tem vrbam so pozno v jeseni posekali veje, ki so jih uporabljali kot pletivo za košare, zelo tanke tudi za vezanje trsja v gorica in vezanje snopov iz šibja ter koruznih listov. Ponekod so iz teh vej naredili celo cele ograde za živino.²² Te vrbe so rasle tudi v Tumpovščaku.

Razlaga: Ime je dobila zaradi sestave tal, po produ.

Živalstvo

Pesovčak /m. edn., Pêsofčak, v Pêsofčak/ - zaselek.

Majhen zaselek ob stranski cesti, ki vodi v sosednjo vas Vodranci (le nekaj hiš). Znan je po obrtnikih. Skoraj vsaka hiša v Pesovčaku je bila znana po eni obrti. Pri Podgorelčevih je bila kovačnica (kovača so domačini klicali »Kovačof« Ciril), kamor so se tudi vaški fantje hodili učiti te obrti. Preko ceste, pri Kolaričevih, je bil zidar, pri Vnukovih pa mizar.²³

Razlaga: O nastanku imena Pesovčak domačini povedo zgodbo o duhovniku, ki je nekoč šel dajat zadnjo odvezo nekemu moškemu v tem zaselku. Pri vsaki hiši so nanj lajali psi, kar ga je zelo razjezilo. Ko je moral ob neki drugi priliki spet v ta konec, je dejal: »Pa ne že spet v ta Pesovčak!«²⁴ Tako je ta del vasi dobil svoje ime, ki se je ohranilo vse do danes in je označeno tudi na nekaterih zemljevidih.

Človeška dejavnost

Čeprav gre za sodobna ledinska imena, nosijo sporočila o načinu življenja preteklih dob, odvisno od časa nastanka. Najpogosteje razkrivajo vrste in načine obdelovanja kmetijskih površin.

Kmetijstvo in gozdarstvo

Prvotno kmetijstvo

Krč /m. edn., Krč, v Krč/ - njiva.

Njiva sredi gozda (približno 2 ha).

Razlaga: Izkrčili so del gozda in pridobili njivo.

Etimologija (LG): krč – pomeni podobno kot treb del sveta, ki ga potrebujejo, to je posekajo, vejevje požgejo in zemljo prekopljejo, da napravijo njivico in tam

posejejo rž, oves, ajdo. Ta treb rodi samo dve leti, potem pa ga je treba pognojiti ali pa nastane frata za pašo.

Poljedelstvo

Glavatišče /sr. edn., Glavátišče, na Glavátišče/ - travnik.

Travnik, ki je spadal pod gmajno.²⁵ To je bila občinska zemlja, kjer so domačini imeli vrtove, na katerih so si posejali zelje.²⁶ Danes vrtov ni več, na tem mestu je travnik.

Razlaga: Ime izvira iz lokalnega izraza za zelje – glavática.²⁷

Trate /ž. mn., Tráte, na Tráte/ - travniki.

Travniki pod Glavatiščem. Prav tako kot Glavatišče so spadali pod gmajno. Nekoč so bili tukaj skupni vaški pašniki, okrog njih pa so bili sadovnjaki.²⁸

Razlaga: Ime je povezano s pašniki (travniki).

Etimologija (LG): trata – manjša goljava (paša, seča, planja). Izraz nastopa tako v dolini kakor visoko v sredogorju in se pojavlja pri ledinskih imenih v teh oblikah: trática ali tratíca, trátina ali tratína, trátice, tratínice in trate.

Živinoreja

Ogradi /ž. mn., Ógradi, v Ógradi/ - njive.

Razlaga: Izvor imena domačinom ni več poznan, nekateri domnevajo, da mora biti povezano z ograjo za živino (ograd). Možno je tudi, da se tako imenuje zaradi vrtov, ki so stali ob hišah pri cesti.²⁹ Na franciscejskem katastru so Ogradi označene kot njive, tako da je verjetno šlo za ograje okrog njiv, da nanje ni mogla živina. Ta razlaga je najverjetnejša, saj so tu v neposredni bližini Trate, kjer je vsa vas pasla živino. Zanimivo je tudi, da nobeden od domačinov ni vedel, da bi bile Ogradi tam, kjer so označene na franciscejskem katastru. Vsi so jih postavili na drugo lokacijo. Možno je, da so tako poimenovali več območij.

Etimologija (LG): ograd – ograjeno: posestvo, zemljišče, vrt, sadovnjak, polje, senožet in druge goljave kakor tudi stavbe in občila vseh vrst.

²⁵ Jožefa Luci.

²⁶ Tako Katarina Vnuk.

²⁷ Katarina Vnuk.

²⁸ Ciril Vnuk.

²⁹ Angela Dvorščak.

²¹ Katarina Vnuk.

²² Ciril Vnuk.

²³ Katarina Vnuk.

²⁴ Ciril Vnuk, Katarina Vnuk in Jožefa Luci.

Gozdarstvo

Podgajšče /sr. edn., Podgâjšče, v Podgâjšče/ - travniki in cesta.

Travniki pod delom gozda v Pesovčaku. Tako se imenuje tudi cesta, ki vodi iz Pesovčaka v Ciganijo. Uporabljali so jo predvsem za prevažanje sadja do domačije Orešnikovih v Ciganiji, kjer so imeli veliko leseno stiskalnico (prêša). Ko so jeseni začela zoreti jabolka in hruške, je bila cesta zelo prometna z vozovi, natovorjenimi s sadjem. Vlekle so jih krave, pri premožnejših kmetih tudi konji. Iz tega sadja so pridobivali alkoholno pijačo (jabolčnik), iz ostankov jabolk po stiskanju pa kis. Pridobili so ga tako, da so na te ostanke (trop) nalili vodo in se je v procesu fermentacije vsebina potem skisala.³⁰

Če tropa (ostanek jabolk po stiskanju; ostanku grozdja po stiskanju pa domačini pravijo tropine) niso uporabili za kis, so iz njega pridobivali žganje.

Razlaga: iz besede gaj. Šlo je za območje pod gajem.

Etimologija (SSKJ): gaj – gojeni gozd, nasad.

Oblika parcele

Kračine /ž. mn., Kráčine, na Kráčine/ - njive.

Njive na vzhodnem pobočju Doliča. Zanimivo je, da jim pravijo Kračine, čeprav gre za precej dolge njive. Verjetno so bila v preteklosti tu krajša zemljišča. Možno pa je tudi, da so tako ime dobile po svoji obliki.

Etimologija (SES): kračina – velika krača.

Stavbe, poti in obcestna znamenja

Kolaričev križ /m. edn., Kólaričof križ, h Kólaričovemu križi/ - križ ob cesti.

Železni križ ob glavni cesti. Pri njem so se ob cerkvenih praznikih ustavljale cerkvene procesije. Procesija je potekala od cerkve skozi vasi kogovske fare in se je ustavljala pri cerkvenih obeležjih, kapelicah in razpelih. Za veliko noč in za praznik sv. rešnjega telesa so ob teh obeležjih postavili hute iz vej (narečni izraz za uto).³¹ To so bile iz vejevja narejene improvizirane kapelice. Notranjost so okrasili z rožami. V uti je stala tudi miza - oltar, pogrnjena s svečanim prtom. V teh utah je duhovnik opravljal velikonočni blagoslov (žêgen). Te cerkvene procesije je spremljala tudi godba na pihala.³²

Za telovo (praznik sv. rešnjega telesa) je bila po celotni župniji Sv. Bolfenka velika procesija. Vasi so

tekmovala med sabo, katera bo pripravila lepše okrašeno huto za sprejem procesije in obred, ki se je ob tem opravil. V tem času so bile hute najlepše, saj so bile izdelane iz sveže ozelenelih bukovih in gabrovih vej. Na tej procesiji ni manjkal skoraj nihče. Udeležila se je je mladina z učitelji, gasilci v uniformah, igrala pa je godba na pihala.³³

Požganov mlin /m. edn., Požgónof mlin, k Požgónovemu mlini/ - mlin.

To je bil edini mlin na potoku Šantavcu, ki je bil na območju katastrske občine Jastrepci. V veliki meri je bil odvisen od višine vode Šantavca, ki je v tem zgornjem delu v sušnem obdobju rad presahnil. Kadar Požganov mlin ni obratoval, so zrnje nosili mlet na Benetkov mlin, ki je v sosednji vasi Vodranci ali pa na Hrvaško na Videčev mlin, včasih celo v Središče ob Dravi, na Damf.³⁴

Žito se je do mlina nosilo v vrečah na hrbtih. Iz koruznega ličja so si naredili naramnice, da so si vreče lažje oprtali.³⁵

Prelaz /m. edn., Prélaz, čez Prélaz/ - pot.

Pot med njivami, ki jo je lastnik zgradil s plotom, ker ni maral, da bi tam hodili drugi ljudje. Kljub temu pa hoje s tem niso preprečili, ljudje so še vedno hodili po tej poti, preskakovali so plot, saj so bili klanci običajno polni blata. Zato so ob teh klancih vzporedno potekale poti, ki so jih shodili ljudje. Ko so travo poteptali v zemljo, so nastale utrjene poti, ki za razliko od klancev niso bile blatne.³⁶

Razlaga: prelaz v narečju pomeni prehod ali bližnjica.

Etimologija (LG): prëlaz – skupno ime za vse različne prehode, v ožjem smislu, kjer koli po dolinah in v hribih. Kot prestop ali prehod, predvsem čez (skoz) ograje, plotove, čez steze, pota in ceste, kakor skoz raznotere žive in umetne meje.

Sela /ž. mn., Séla, v Séla/ - travniki.

Terensko so to travniki in majhne krpe njivic. Področje je plazovito, močvirno. Oblika terena se ob močnih nalivih spremeni zaradi teh plazov. Tu je nekoč stalo več kamnitih studencev, v katere so hodili po vodo. Voda se je nosila v brentah (pütah) za grozdje, v vedrih ali pa v škafih na glavi. Ti studenci so bili primerni tudi za napajanje živine.³⁷ Zraven je bila tudi velika mlaka. Pozneje so tu zgradili šolsko vodovodno zajetje.

³³ Vida Luskovič.

³⁴ Ciril Vnuk.

³⁵ Katarina Vnuk.

³⁶ Jožefa Luci, Ciril Vnuk in Katarina Vnuk.

³⁷ Jožefa Luci.

³⁰ Po pripovedovanju Cirila in Katarine Vnuk.

³¹ Tako Angela Dvorščak.

³² Angela Dvorščak.

Razlaga: Lahko, da ime prihaja iz besed posedati se ali sedlo. Verjetno pa je to povezano z legendo, ki jo domačini znajo povedati o Selih: Ko je nekoč tu neka domačinka prala perilo v mlaki, se ji je to v vodi zataknilo za križ. Vsa prestrašena je stekla po ostale domačine, ki so bili prepričani, da je to križ od cerkve, ki je stala na tem mestu in se je pogreznila. Tako so tudi domnevali, da je tu nekoč stala cela vas, ki se je pogreznila z ljudmi vred.³⁸ Od takrat naj bi se to območje imenovalo Sela.

Slika 4: Sela in Gomilica nad njimi (na Gomilici je bela hiša). Foto: Iztok Luskovič.

Leg

Skrivajak /m. edn., Skrvájak, v Skrvájak/ - gozd in travniki.

Razlaga: Gre za območje, kjer so zasadili mlada drevesa. Verjetno od tod ime Skrivajak, ker je območje pozneje precej zaraslo in je tako nastal skrit predel v gozdu. Ciril Vnuk meni drugače: Po etimologiji naj bi ime izviralo iz besed krn ali kriv – indoevropska baza (s)krei – skrej – vrteti, obračati, sločiti, kriviti – kriv, krivina, ukrivljati, skrieti – krožno se premikati (litovščina) – sorodno lat. kurvus. To je možna razlaga, saj gre cesta, ki vodi skozi Skrivajak, v krivine. Možno je, da izraz izvira od tod.

Lastništvo

Adamovo /sr. edn., Ádamovo, na Ádamovo/ - vinograd.

Faroške njive /ž. mn., Fároške jíve, na Fároške jíve/ - njive.

Cerkvene njive. Svoje njive je cerkev obdelovala sama, saj je imel nekoč duhovnik na Kogu zaposlene hlapca, deklo in kuharico. Tudi duhovnik je včasih pomagal pri kakšnem delu.³⁹

Faroške šume /ž. mn., Fároške šúme, v Fároške šúme/ - gozd.

Cerkveni gozd.

Košarjevo /sr. edn., Košárovo, na Košárovo/ - vinograd.

To je celotno severno pobočje Jastrebcv. Gre za veliko posestvo, ki je bilo zasajeno z vinogradi. Obdelovali so jih viničarji. To so bili dninarski delavci, značilni za Slovenske gorice. Te dninarje je nadzoroval šafar, ki je bil prav tako viničar, vendar je bil zadolžen za nadzorovanje dela.⁴⁰ Tudi drugi vaščani so hodili delat v Košarjeve vinograde, da so si prislužili nekaj denarja. To se je imenovalo hoditi v dêro. Včasih so lahko vodo za škropljenje v goricah moškim nosili tudi otroci. Nositi vodo je pomenilo prinašati škropivo moškim, ki so škropili gorice z nahrbtnimi škropilnicami, poganjali pa so jih ročno s tlačilko. Škropivo se je imenovalo galicija (mešanica vode in modre galice). S prisluženim denarjem so si kupili svinčnike in druge šolske potrebščine.⁴¹

Pojovo /sr. edn., Pójovo, na Pójovo/ - njiva in sadovnjak.

Po lastniku zemljišča Francu Poju, gostilničarju iz Čakovca.⁴²

Vrabljevo /sr. edn., Vráblovo, na Vráblovo/ - njiva.

Po bogati družini Vrabelj.⁴³

Nedefinirana imena

Ciganija /ž. edn., Ciganíja, v Ciganíjo/ - zaselek.

Tako kot Pesovčak je tudi Ciganija del vasi, zaselek.

Razlaga: Nekoč naj bi na tem območju v gozdovih živeli cigani, ki so ropali po hišah.⁴⁴ Druga razlaga pa pravi, da je bil to nekoč najrevnejši predel vasi. Ljudje, ki so živeli v Ciganiji, so veliko prosjačili. Od tod naj bi izviralo ime, torej od revščine in prosjačenja.⁴⁵

Kalvarija /ž. edn., Kalvárija, na Kalvárijo/ - vinograd.

Kalvarija je del pobočja, ki spada pod Košarjevo, vendar je verjetno izraz dosti starejši. Na Kalvariji je bila tako imenovana rüda, kjer so izkopavali kamen. Takšno ime so uporabljali povsod, kjer se je kaj izkopavalo.⁴⁶ Rüda je bila tudi v Ciganiji, ob

⁴⁰ Jožefa Luci.

⁴¹ Katarina Vnuk.

⁴² Anton Luskovič.

⁴³ Angela Dvorščak.

⁴⁴ Katarina Vnuk.

⁴⁵ Angela Dvorščak.

⁴⁶ Ciril Vnuk.

³⁸ Tako vsi informatorji.

³⁹ Jožefa Luci in Katarina Vnuk.

Gomilici, pa tudi v Prodnici, kjer so kopali gramoz. Ta izraz je prleški narečni izraz za neke vrste rudnik. Iz kamna, ki so ga izkopavali, je bilo zgrajenih kar nekaj hiš in studencev v vasi, v veliki meri se je uporabljal tudi za tlakovanje cest.

Kamnite bloke so pridobili tako, da so v steno zabijali kline. V razpokah, kjer so kline zabili, je stena počila in se odlomila. Včasih so steno tudi minirali.⁴⁷

Razlaga: Domačini ne vedo več, od kod ime Kalvarija. Najverjetnejša razlaga pa je, da je območje dobilo ime po velikem križu, ki ga je tu postavili cerkveni red križnikov, ti so nekoč imeli tod veliko posest. Križ je bil postavljen pred letom 1607, ko so križniki nekoliko višje postavili kapelico, kot zameetek današnje cerkve Sv. Bolfenka.⁴⁸ Nekateri domačini pravijo tudi, da je ime povezano s prstjo. Tu naj bi bila zemlja zelo težka za obdelovanje.⁴⁹

Etimologija (LG): Kalvarija – prostor, kjer so nekaj stali trije križi.

Pisni vir

- Dajnko, Peter, 1840: Kronika župnije Svetega Bolfenka.
- Franciscejski kataster.

Ustni viri

- Ciril Vnuk
- Katarina Vnuk
- Jožefa Luci
- Angela Dvorščak
- Anton Luskovič
- Vida Luskovič

Literatura

- Belec, Borut, 1968: Ljutomersko-Ormoške gorice. Maribor.
- Badjura, Rudolf, 1953: Ljudska Geografija. Ljubljana.
- Rajšp, Vincenc in Kološa, Vladimir, 1995: Slovenija na vojaškem zemljevidu. Ljubljana.
- Roblek, Polona, 2003: Ledinska imena v katastrski občini Tupaliče – Imenoslovni poskus. Ljubljana.

Ključne besede

Ledinska imena, Jastrebc pri Kogu.

Povzetek

Ledinska imena v Jastrebcih odražajo življenje v tej vasi, ki se je, tako kot povsod drugod, prilagodilo obstoječim razmeram. Pri tem imam v mislih relief, sestavo tal in vodne oblike. Ljudje se ukvarjajo in so se tudi v preteklosti ukvarjali predvsem s poljedelstvom, z živinorejo in vinogradništvom. Vinograde najdemo predvsem v severnem delu vasi, na gričevnatem območju, poljedelstvo in živinoreja pa sta značilna za južni, ravninski del Jastrebcv, katerega obsežni del preraščajo tudi gozdovi. Ob potoku Šantavcu, ki je mejni potok s Hrvaško, je obširno močvirnato območje, ki je bilo v sušnih dneh, ko je voda v studencih ob hišah presahnila, glavni vir pitne vode. Tako v severnem delu vasi naletimo na imena, kot so Kalvarija, Košarjevo ali Košarjeve gorice in Gomilica. Južni del vasi je posejan s številnimi raznolikimi imeni, ki odražajo bodisi naravno stanje ali pa gospodarske dejavnosti, s katerimi so se ukvarjali domačini. Veliko imen v vasi je povezanih tudi z močvirnatim delom ob potoku. Ledinska imena v Jastrebcih pričajo o tem, da je bilo življenje v vasi nekoč nekoliko drugačno od današnjega. Danes krav ne pasejo več na prostem, na pašnikih, ki so danes po večini travniki, ali pa jih je prerasel gozd. Skratka, imena pravzaprav pripovedujejo o vsakdanjem življenju te vinogradniško-poljedelske vasi v preteklosti.

Za konec naj samo še pripomnim, da so mojo pozornost pritegnila tri ledinska imena - Kalvarija, Gomilica in Sela. Te tri ledine ležijo druga ob drugi, zato sem domneval, da so ime dobile po kakšnih arheoloških najdbah. Vendar po pregledu strokovne literature in po pogovoru z domačini nisem mogel potrditi svoje domneve. Domačini ne vedo za arheološke najdbe na tem območju in tudi strokovna literatura jih ne navaja. Izvori imen se skrivajo drugje in so razloženi v nalogi.

⁴⁷ Jožefa Luci.

⁴⁸ Anton Luskovič, pisec krajevne kronike.

⁴⁹ Ema Plohl (po terenskih zapiskih Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani).